

Restauratorski centar Hrvatskog restauratorskog zavoda u Ludbregu (1994. - 2014.)

VENIJA BOBNJARIĆ-VUČKOVIĆ

Projekt Restauratorskog centra Ludbreg nastao je inicijativom hrvatskih konzervatora i potporom Grada Ludbrega, uz pomoć iz Bavorske i stručnu suradnju s bavarskim konzervatorima i restauratorima. U vremenu oružanih napada na Hrvatsku taj je projekt nastao u svrhu spašavanja i očuvanja hrvatske kulturne baštine. Restauratorski centar Ludbreg, kao odjel Hrvatskog restauratorskog zavoda, u sustavu restauratorske djelatnosti djeluje kao poligon međunarodne suradnje i pomoći u obnovi hrvatske kulturne baštine.

Centar je smješten u glavnoj zgradi kompleksa dvorca Batthyány koja je zbog neprihvatljivog korištenja tijekom gotovo cijelog 20. stoljeća 1991. godine, prilikom evakuiranja umjetnina iz ratom ugroženih područja, bila zatečena u visokom stupnju devastacije. No, unatoč takvom zatečenom stanju dvorac je pružao osnovne uvjete za pohranu evakuiranih umjetnina. Već 1992. godine sklopljen je sporazum kojim Grad Ludbreg ustupa dvorac Batthyány tadašnjem Ministarstvu prosvjete, kulture i športa na korištenje bez naknade, a za potrebe zaštite kulturne baštine. Prvi veći građevinski zahvati, nakon osnivanja Restauratorskog centra, počeli su 1993. godine. Kao rezultat uspješne suradnje hrvatskih i bavarskih stručnjaka, 15. travnja 1994. godine na prvom katu i u dijelu prizemlja dvorca otvorena je restauratorska radionica za polikromiranu drvenu plastiku i slike na drvenom i tka-

nom nosiocu, s bibliotekom, drvorezbarskom i stolarskom radionicom, depoima i ostalim pratećim sadržajima. Osim toga, uspostavljena je suradnja sa stručnjacima iz više zemalja i međunarodnih institucija koje su od prikupljenih sredstava donirale restauratorsku opremu, materijal i pribor te stručnu literaturu za tzv. „ratnu bolnicu za umjetnine“. U tim prvim godinama u radionici su, uz domaće, radili i strani diplomirani konzervatori-restauratori, njihovi suradnici i studenti te stručnjaci čija je djelatnost vezana uz konzervatorske i restauratorske radove. Građevinski radovi druge faze obnove nastavljaju se 1997. godine pa je cjelovito obnovljena građevina za potrebe Restauratorskog centra Ludbreg svečano otvorena 4. svibnja 2000. godine.

Pokrenuti su brojni programi stručnog usavršavanja za konzervatore i konzervatore-restauratore (konferencije, seminari i radionice) te programi međunarodne suradnje, sa ciljem unapređivanja konzervatorske i konzervatorsko-restauratorske struke. Radilo se i na promociji Centra u zemlji i inozemstvu gdje su organizirane izložbe fotografija o konzervatorsko-restauratorskim radovima (Muzej Mimara u Zagrebu, palača Vijeća Europe u Strasbourgu, konzulat Republike Hrvatske u Münchenu, Muzej i Zavod Bitola, Narodni muzej i Etnografski muzej u Ljubljani).

Godine 2003. uz radionice za restauriranje štafelajnog slikarstva i drvene polikromi-

Sl. 1. Pročelje dvorca Batthyány u Ludbregu u kojem je smješten Restauratorski centar (snimio: M. Vađunec, 2015.)

ranesкулpture, osnovan je i Odsjek za tekstil u kojem se provode radovi preventivne zaštitne, konzervacije i restauracije povijesnog tekstila (liturgijskog ruha iz crkvenih i samostanskih zbirki, zastava cehovskih i vatrogasnih udruženja, narodnih nošnji iz svih krajeva Hrvatske, građanskih i vojnih odora te drugih oblika povijesnih artefakata izrađenih od raznovrsnih tkanina, često u kombinaciji i s drugim materijalima: žica, vosak, papir, staklo, perle, titranke, krzno, koža, metal, slika). Uz uspostavljanje restauratorskih radionica i održavanje stručno-znanstvenih skupova o zaštiti i restauriranju tekstila, u Restauratorskom centru u Ludbregu 2009. godine osnovana je specijalizirana zbirka (Tekstiloteka) u kojoj se pohranjuje ugrožena povijesna tekstilna građa. Do 2014. godine u toj je zbirci prikupljeno i čuva se oko 500-tinjak predmeta crkvenog tekstila iz sedam župnih zbirki sjeverozapadne Hrvatske. Tekstiloteka je pokrenuta s namjerom da se vrlo ugrožena tekstilna baština čuva na primjeren način i zaštiti od propadanja. Prikupljanjem predmeta ujedno se stvara i baza uzoraka povijesnih tkanina proizvedenih u Hrvatskoj i u drugim dijelovima Europe, a prikupljena građa izvor je mnogih informacija s područja kulture i znanosti.

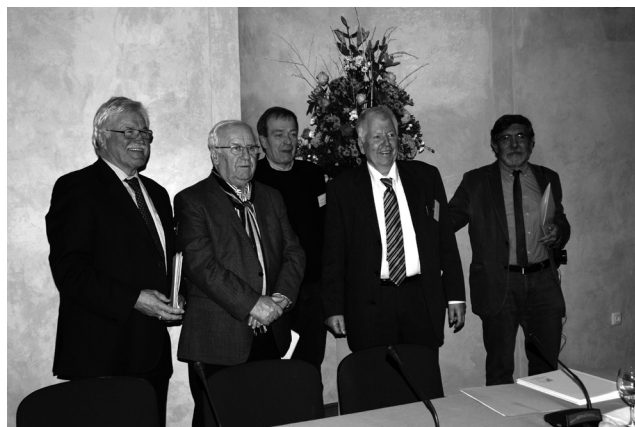
Centar od 2002. godine raspolaze komorom za dezinfekciju umjetnina zapremine 35 m³, uz primjenu inertnog plina dušika koji nije štetan niti za ljudsko zdravlje niti za okoliš. U komori se *anox*y metodom mogu tretirati predmeti od drva, tekstila, kože, krzna i papira, a nije štetna ni za druge materijale. Pre-

poručeno učinkovito trajanje dezinfekcije je od osam do deset tjedana, što je dovoljno da se unište nametnici u svim razvojnim stadijima. Osim suzbijanja drvnih nametnika, dezinfekcija je djelotvorna protiv protolitičke aktivnosti bakterija, gljivica i plijesni.

U depoima umjetnina od 1993. godine bilo je pohranjeno tisuće objekata s 80-ak lokaliteta. U početku su pohranjivane umjetnine evakuirane u vrijeme ratne opasnosti. Međutim, kako su se ratom ugroženi oltari nakon obnove vraćali u isto tako obnovljene matične objekte, njihovo mjesto su sve više zauzimali objekti kojima je bio potreban hitan smještaj zbog provođenja građevinskih i/ili restauratorskih radova u crkvama ili dvorcima. Povećavao se i broj objekata s područja sjeverozapadne Hrvatske na kojima su zbog velike ugroženosti i vrlo lošeg zatečenog stanja bili nužni konzervatorsko-restauratorski radovi u radionicama HRZ-a. Depoi su nakon završetka građevinskih i instalaterskih radova u južnom krilu podruma dvorca 2011. godine prošireni, osposobljeni i opremljeni za sigurno i pravilno pohranjivanje i čuvanje nerestauriranih umjetnina izrađenih od drveta (crkvenog inventara, tabulata, skulptura i sl.). Kontrolirani mikroklimatski uvjeti uspostavljaju se i održavaju uz pomoć ugrađene opreme za dodatno zagrijavanje, ventiliranje i odvlaživanje.

Do 2014. godine kroz Centar je prošao velik broj umjetnina s čak 79 lokaliteta s područja kontinentalne Hrvatske. Radilo se na

Sl. 2. Počasni gosti iz Bavorske s domaćinima; slijeva: dr. sc. Koblér Konrad, mr. sc. Božo Biškupić, dr. sc. Erwin Emmerling, dr. sc. Michael Petzet, Mario Braun (snimio: T. Sikinger, 2014., arhiva HRZ-RCL-a).

drvenim polikromiranim, pozlaćenim i posebrenim oltarnim cjelinama prve polovice 18. stoljeća i manjem broju očuvanih, vrlo vrijednih oltara iz druge polovice 17. stoljeća. Rad konzervatora i restauratora nemoguće je zamisliti bez stalnog nadopunjavanja znanja korištenjem stručne literature. Stručna knjižnica osnovana je zahvaljujući velikoj donaciji stručnih knjiga i časopisa Bavarskog zemaljskog zavoda za zaštitu spomenika, a kontinuirano se dopunjava novim naslovima.

U proteklih 20 godina Hrvatski restauratorski zavod kroz Centar u Ludbregu dao je značajan doprinos razvoju restauratorske i konzervatorske djelatnosti u Republici Hrvatskoj, posebno restauriranjem brojnih umjetnina iz ratom pogođenih područja, ali i sjeverozapadne Hrvatske te dragocjenim edukacijskim programima. Osim uspostavljanja i opremanja restauratorskih radionica i depoa, suradnja sa stručnjacima iz Bavarske bila je ključna za razvijanje programa usavršavanja na raznovrsnim konferencijama, seminarima i radionicama koji su održani u Restauratorskom centru. Centar nudi specijalizirane dvorane za predavanja, prostrane radionice i mogućnost smještaja za predavače i sudionike. U organizaciji Odjela za školovanje, stručno usavršavanje i međunarodnu suradnju Hrvatskog restauratorskog zavoda i Restauratorskog centra, od 2000. godine u Ludbregu je za velik broj konzervatora i konzervatora-restauratora iz Hrvatske i brojnih drugih država održano 20-ak stručnih i znanstvenih skupova, seminara i radionica pod vodstvom predavača iz Njemačke, Slovenije, Italije, Velike Britanije, Kanade, Francuske, Belgije, Hrvatske i drugih država. Raspravljalo se o specifičnim problemima u konzervatorsko-restauratorskim postupcima na drvenim polikromiranim skulpturama, štafelajnim slikama, papiru, tekstilu i zidnom slikarstvu te graditeljskoj baštini. Osim usavršavanja stručnjaka, u Restauratorskom centru Ludbreg studentsku praksu obavljaju studenti različitih usmjerenja u zaštiti kulturne baštine iz Hrvatske i inozemstva.

U suradnji s lokalnom zajednicom, udruga građana te muzejskim i drugim kulturnim ustanovama, u reprezentativno uređenim javnim prostorima dvorca (svečanoj dvorani, maloj predavaonici, izložbenoj dvorani, kapeli Sv. Križa i atriju) često se održavaju izložbe, koncerti, predstavljanja knjiga,

monografija i zbornika te glazbeno-književne večeri, prezentacije, pa čak i snimanja za reklamne i videospotove. Tijekom znamenitih *Varaždinskih baroknih večeri* u ludbreškom se dvorcu održavaju koncerti. Velikom broju posjetitelja, od državnih dužnosnika i diplomatskog kora do predstavnika mnogih europskih kulturnih i turističkih organizacija, omogućeno je razgledavanje dvorca i upoznavanje s djelatnostima Hrvatskog restauratorskog zavoda i njegova Centra u Ludbregu.

Obilježavanje 20 godina djelovanja Centra bogatog svim gore navedenim aktivnostima održano je 5. prosinca 2014. godine. Program obljetnice je uključio predavanja i prezentacije sudionika i organizatora evakuacije umjetnina o nastajanju i razvoju projekta „ratne bolnice za umjetnine“. Izrađeno je i izloženo 30-ak novih plakata o obnovljenim umjetninama u proteklih 20 godina, a tiskan je i novi deplijan koji je prigodno podijeljen svim gostima. Otkrivane su dvije spomen-ploče, manja na pročelju dvorca i veća na glavnom stubištu. Najzaslužnijim organizacijama i pojedincima iz Hrvatske i inozemstva podijeljene su zahvalnice. Tijekom dana mogle su se razgledati radionice u kojima se provode konzervatorsko-restauratorski radovi na umjetninama s područja Varaždinske županije te porazgovarati s restauratorima. Za razgledavanje je bila otvorenja i kapela sv. Križa i Stalni postav zbirke sakralne umjetnosti s izložbom plakata o obnovljenom sakralnom ruhu iz Zbirke u kapeli sv. Križa.

Obnovom dvorca Batthyány spašen je za Varaždinsku županiju i grad Ludbreg vrijedan spomenik kulture te je time ostvaren vrijedan doprinos razvoju grada i regije kao kulturnog i turističkog središta. Restauratorski centar Ludbreg kuća je otvorenih vrata – za eminentne stručnjake, njihove studente i suradnike te sve one koji žele upoznati konzervatorsko-restauratorsku struku i pomoći da se ovaj projekt još uspješnije razvija.